

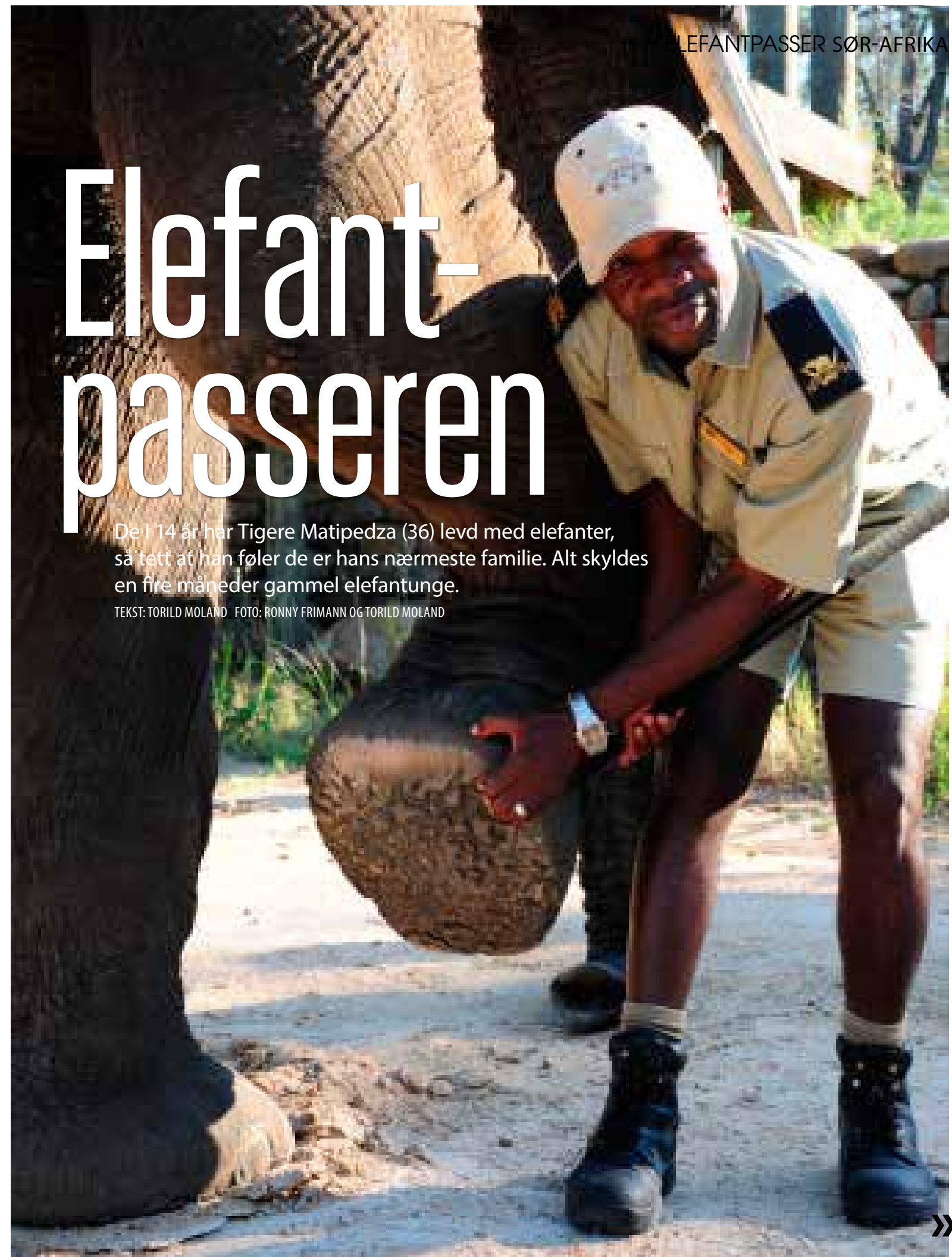

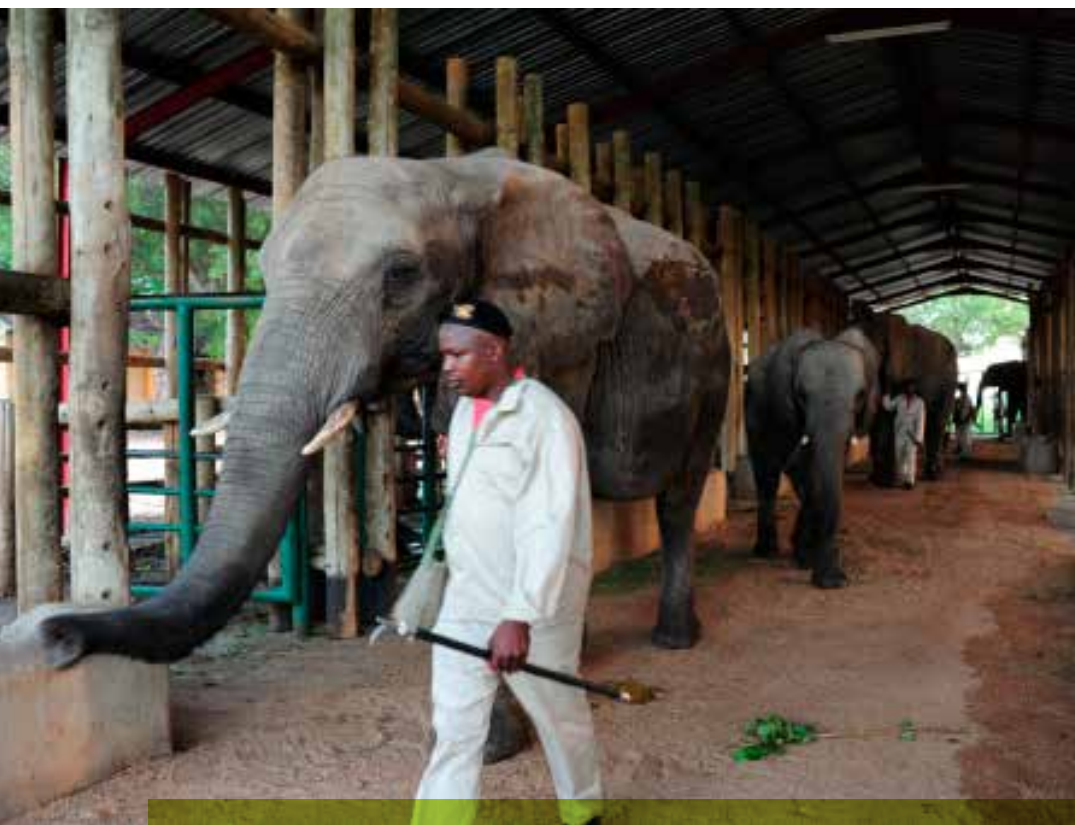
MIN BESTE VENN: Elefanter er kloke og innsiktsfulle dyr - så kloke at Tigere mener de forstår ham bedre enn hans egen familie...

Elefant- passeren

De i 14 år har Tigere Matipedza (36) levd med elefanter, så tett at han føler de er hans nærmeste familie. Alt skyldes en fire måneder gammel elefantunge.

TEKST: TORILD MOLAND FOTO: RONNY FRIMANN OG TORILD MOLAND

▲ **HJEM, KJÆRE HJEM:** Når morgenlyset gryr, slippes elefantene ut av stallen og klargjøres for dagens første ridetur. Om kvelden går de helt frivillig inn i båsen sin igjen.

Klokken er 06 om morgenen og sola har såvidt begynt å farge den afrikanske himmelen i en glødende hibiscusrød. Zimbabwe Tigere Matipedza vrir nøkkelen om i en stor port, og går inn i en bygning som minner om en høy og luftig låve. På hver side av en bred midtgang er det bygget stallbåser av store tømmerstokker. Over hver av båsene står et navn sirlig hugget inn i et stykke tre: Boobie, Glacierie, Sindoka, Jabulani. Ut av staldørene stikker - snabler.

MAT SOM BELØNNING. En vokter kledd i kamuflasjebeige, med en sort beret på snei, åpner en av staldørene og tar mykt men bestemt fatt i elefantens enorme øreflipp. Slik leier han lettbeint ut en tre meter høy og fem tonn tung elefant. De andre vokterne og elefantene følger etter. Vel ute av stallen stiller elefantene seg på rekke, dumper ned på bakken og venter. Nå skal sadlene på, og dagen kan begynne.

- Flink gutt, kjempebra, skryter Tigere og holder frem en dose pellets i håndflaten.

Elefanten har gjort som hun skal – ligget stille og ventet på at sadelen blir festet - og det er tid for belønning. Snabelen suger dem opp som en støvsuger.

- Hver gang elefantene gjør noe bra,

skryter vi, sier de har vært flinke, og gir dem en belønning. Neste gang vil elefanten gjøre det igjen og igjen, for de vet at de får en belønning. Og spising er deres store hobby, de elsker det, ler Tigere.

- Mat er vårt viktigste hjelpemiddel i treningen.

Tigere er sjef for elefantprosjektet på Kapamareservatet ved Krügerparken i Sør-Afrika, der han har ansvar for 14 elefanter og et team på 38 mennesker som jobber for elefantene. Hver morgen starter som denne – elefantene må ut av båsene og strekke på beina. Låven brukes kun om natten, og er for dyrenes egen sikkerhet. Om dagen går elefantene fritt rundt, avbrutt av en eller to økter med "jobb" - elefantriding. Men først er det en liten morgentur.

EN FAMILIE SOM IKKE ER I FAMILIE. Elefantene på Kapama har en broget bakgrunn; noen er funnet som barn, andre er blitt skadeskutt, et par er født i gruppen. Til Kapama kom de bare på grunn av lille Jabulani.

Jabulani var bare fire måneder da han ble funnet, skadet og utsultet, i en leirsump på Kapama, forlatt av flokken som ikke klarte å få ham løs. Jabulani ble tatt hånd om folkene bak Hoedspruit Endangered Species Center,

som også eier Kapama, og fikk en sau (!) til surrogatmor. Ett år senere var han frisk og sterk, og ble døpt Jabulani - "glede".

Problemet var at Jabulani var blitt så vant til menneskene (og sauene), at han ikke kunne settes ut i villmarken på egenhånd igjen. Redningen kom fra Zimbabwe der 12 elefanter i fangenskap sto i fare for å bli drept i en ustabil tid. Så de fikk alle flytte inn på Kapama.

Flokken tok umiddelbart Jabulani til seg, og gruppen har etterhvert vokst sammen til en – om noe underlig – familie. En familie der ingen er i familie, med unntak av to barn som er kommet i ettertid. I dag er Jabulani blitt 17 år, en voksen ungdom i elefantenes verden. Og han oppfører seg deretter - nysgjerrig og leken, likevel omsorgsfull og veloppdragen (stort sett). Og familiens ubestridte overhode – det er Tigere.

MIN BESTE VENN. - Jeg elsker å jobbe med elefantene, for hver gang jeg er med dem, virker det som de forstår meg bedre og bedre – og unnskyld at jeg sier det – bedre enn mennesker... De er skønne dyr, virkelig intelligente. Når du er sammen med dem, er du avslappet og rolig, sier Tigere, smiler bredt og klapper Jabulani på skulderen.

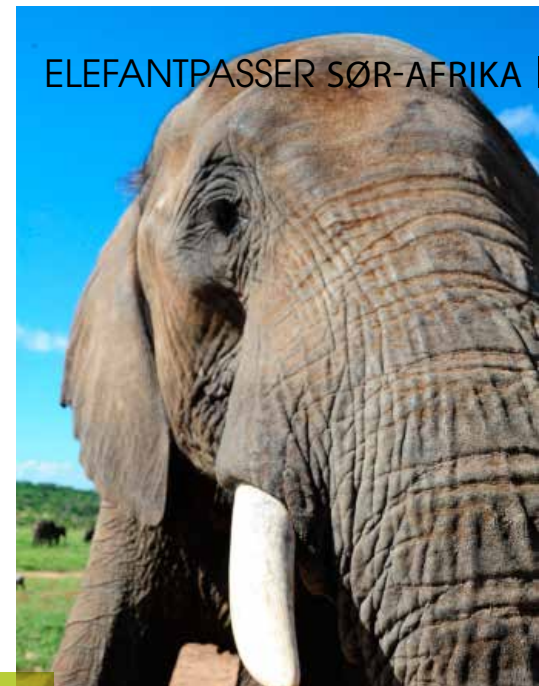
Hvem som gjør hva, bytter elefantpasserne på, slik at elefantene ikke skal bli for knyttet til en person.

- Men jeg har selvfølgelig en favoritt, roper Tigere.

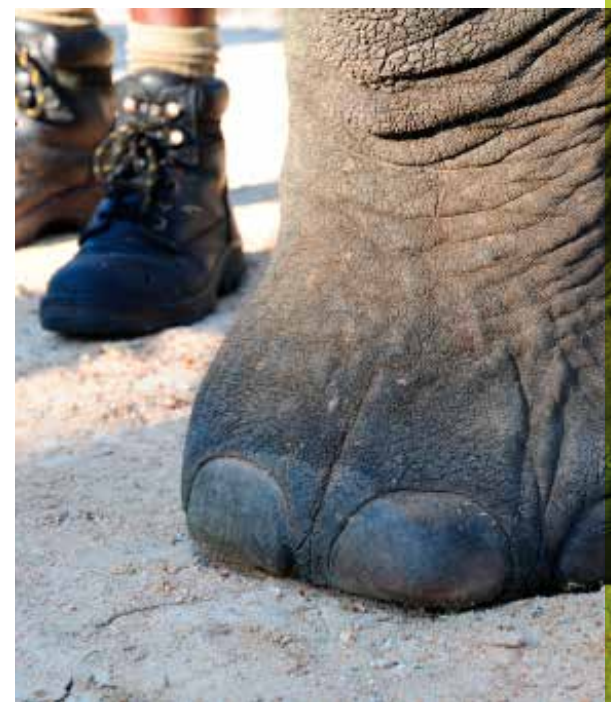
- Jabulani. Ikke bare fordi han er pioneren for hele operasjonen, eller at han er en superelefant (som han er), men fordi vi begge vokste opp uten foreldre, og det er veldig hardt. Vi vet begge hvordan det er å vokse opp uten en mor, noen ganger ønsker du den kjærligheten og den er ikke der. Og det er veldig, veldig tøft. Så han minner meg om det. Han er en spesiell elefant.

Klokken er blitt nærmere lunsj i mennesketid, og Tigere sitter avslappet tilbake på en jordhaug midt ute i bushen – omgitt av sine elskede elefanter. I busken to meter unna gnir treåringen Sindoka seg mot et tre, på flata bak haugen står sjefen Zibakwe

► **STORFAMILIEN:** Alle elefantene i Jabulanis flokk var foreldreløse da de ble funnet, men har nå fått en ny familie. Den består av 14 elefanter og 38 passere som tilbringer hele dagen sammen.

ELEFANTPASSER SØR-AFRIKA

«Jeg elsker å jobbe med elefantene, det virker som de forstår meg bedre enn mennesker»

TIGERE MATIPEDZA, ELEFANTPASSER

alene og skuler mot skogen, bak ryggen til Tigere rusler fem familienmedlemmer godslig rundt og putter gressstuser i munnen.

- Vi vil ikke at de skal føle seg tvunget til noe, så de går bare fritt som nå. De velger selv hva de vil spise, og hvor de går, forklarer Tigere.

- For at elefantene skal bli bedre kjent med deg, må du tilbringe tid med dem ute i bushen som vi gjør nå, mens de spiser. Det er her alt starter. De må se deg der, du må snakke med dem, så de føler du er en del av gruppen. Det er da de begynner å like deg, og elske deg. Men det er også viktig at du viser dem kjærlighet og respekt. Og stoler på dem. Om du stoler på dem, vil de stole på deg, mener han.

- Vi har ingen barriere mellom oss og elefantene for å holde oss trygge. Barrieren er å elske, respektere og stole på dem. Det er det som holder oss trygge, det er vår barriere.

SAVANNENS ØRKENSCHIP. Turistene som daglig kommer for å se på og ri på elefantene, virker ikke like sikre. Noen synes de er kjempesøte, andre at de er litt skumle. Og når snabelen kommer for å hilse på over gjerdet, er de ihvertfall ikke sikre lenger.

Men Tigere vet råd.

- Noen av gjestene er av og til litt redde, pga historier de har lest i mediene, elefanter som velter biler og sånt. Men jo bedre de blir kjent med elefantene, jo mindre redde er de, mener han.

Så han stiller Jabulani opp, ber ham løfte foten, strekke på snabelen, blåse en hilsen og åpne munnen så gjestene kan gi elefanten litt belønning. Jabulani er ikke vond å be.

- Jabulani er så smart, han vet hva som kommer og gjør det han skal nesten før jeg får sagt noe, sier Tigere stolt.

Løfte foten, åpne munne, hente pinnen, få belønning. Underveis forteller Tigere om elefantenes fysikk og levesett. Når oppvisningen er over, er det tid til å sette seg opp i sadelen.

Og så duver karavanen innover savannen, Jabulani foran og de andre elefantene etter. Alt virker så annerledes her oppe fra. Med myke, runde bevegelser skrider elefanten frem, som en skønnert i bølgende vannmas-

«Elefantene på Kapama har en broget bakgrunn; noen er funnet som barn, andre er blitt skadeskutt, et par er født i gruppen»

STOLER PÅ MEG: Om du stoler på elefantene, vil de stole på deg, mener Tigere. Hver dag starter med en liten luftetur til elefantenes favorittsted - gjørmehullet.

A

ser. Det er mykt og hardt på samme tid.

Luften er tett av dyrelukter, varm jord, salvie, ukjente blomster. Det rasler i spisse tornebusker og akasietrærnes stive blad-bryd. Ellers er det bare en rungende stillhet og lyden av myke poter som subber seg fremover.

LÆRER FOLK Å ELSKE. Å ri på elefant er noe helt annet enn å ri dromedar, det er ihvertfall sikkert.

- Det er fordi elefantene har "støtdempere" i foten, forklarer Tigere oss etterpå.

Etter turen stikker Jabulani en snabel i hånden min og grafser etter godteri. Det kiler! Hurtig får jeg en neve pellets stappet i den andre hånden, og kan fornøyd gi Jabulani sin ettertraktede belønning. Han har da vært grei, har han ikke?

- Jeg elsker denne karen, sier franske Freddy Zerbib (65) og klemmer godt rundt Jabulani store snabel.

Som gjest på Camp Jabulani kan han tilbringe nesten så mye tid han vil med elefantene, mellom safarier og måltider og andre aktiviteter. Selv er elefanten mest opptatt av å snuse rundt etter mer godteri.

- Dette er en helt spesiell opplevelse, og Jabulani er et helt spesielt dyr. Han gjør noe med hjertet ditt. Ihvertfall mitt, mener Freddy og slår på fransk maner om seg med veivende armer og klemmer dem til hjertet.

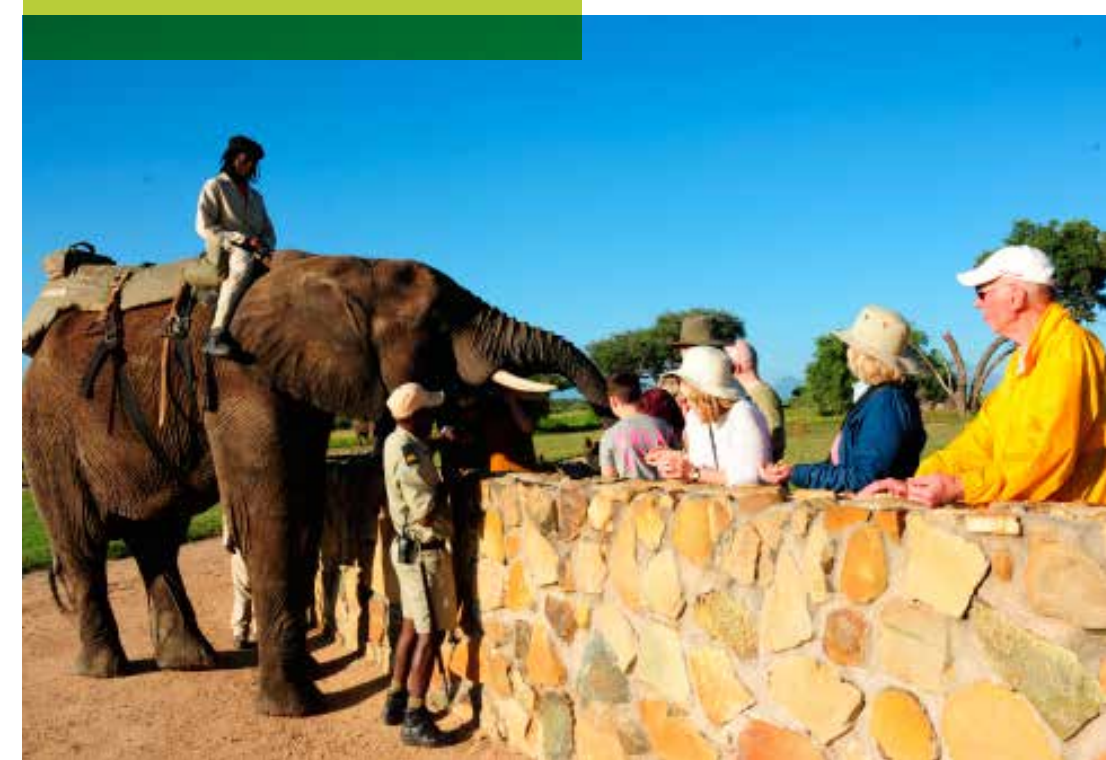
Og visst har han rett. Det er ikke mulig å tilbringe mange minuttene med Jabulani og ikke bli bergtatt. Det er da også hele poenget. Visste du at elefantens hud er myk bak ørene? Eller at den har stive hår på snabelen? Tålmodig som en gammel mann står Jabulani der, og lar seg kose med. Litt klø bak øret (noe alle dyr liker, åpenbart), litt kiling på nesa (ikke like vellykket) og masse godsnakk, og vi er på lag med Tigere: elefanter er virkelig helt spesielle dyr!

- Når du bruker tid med gjestene, så merker du at på slutten av dagen er de stolte av seg selv, de har hatt en fin dag og tenker at elefantene er helt annerledes enn bildet de hadde i hodet, mener Tigere.

► **PÅ JOBB:** Nesten hver dag møter Jabulani nye mennesker. Først viser han og Tigere dem noen triks og hilser på, siden går ferden ut på safari i bushen.

«Visste du at elefantens hud er myk bak ørene? Eller at den har stive hår på snabelen?»

▲ **REN LUKSUS:** Det er flere overnattingsalternativ på Kapama, men ingen er så fine som Camp Jabulani, hvor man også har en helt spesiell tilgang til elefantene.

Fakta Jabula

VERDT Å VITE

1 DE FEM STORE

Om du har vært på safari kjenner du helt sikkert til begrepet The Big Five: løve, nesehorn, elefant, leopard og vannbøffel. Mange stusser kanskje over at ikke dyr som flodhest og sjiraff hører med i kvintetten. Uttrykket stammer imidlertid fra tiden da storviltjakt var vanlig, og beskriver de tradisjonelt farligste dyrene i en jakt situasjon. Camp Jabulani er eneste sted i Sør-Afrika hvor du kan se alle de fem store fra elefantryggen.

2 DYREVELFERD

Det å ri på elefant kan noen ganger være omstridt, og må bedømmes etter dyrenes velferd. Elefantprosjektet på Kapama drives i samarbeid med Hoedspruit Endangered Species Center, en av Sør-Afrikas mest velrennomerte organisasjoner for redning og avl av primært kattedyr. Elefantenes velferd er hovedfokus, og all opplæring skjer etter belønningsprinsippet. De går fritt hele dagen med unntak av en eller to safaritur, og om natten går de frivillig inn i en stall der det venter godsaker.

3 ELEFANTFAKTA

- Verdens største landpattedyr som kan veie opp i 7 tonn, bli over 4 meter høye og leve i 70 år.
- Elefantene regnes som et av verdens mest intelligente dyr, med en hjerne 3-4 ganger større enn en menneskehjerne. De gråter, leker og ler, og har en utrolig god hukommelse.
- Elefanter lever i storfamilier, med et kvinnelig overhode – såkalt matriarkat. De har et avansert følelsesliv og kan uttrykke sorg, medfølelse og selvbevissthet.
- Elefanter er det eneste pattedyret som ikke kan hoppe. Til gjengjeld kan de svømme og bruker snabelen som snorkel!

► TRANSPORT

Oslo-Johannesburg med ett stopp koster fra kr 5000. Sjekk for eksempel finn.no for priser og ruter. Fra Johannesburg valgte vi egen leiebil, kr 1200 for 1 uke, fordi vi også kjørte noen dager i Krugerparken. **6 timer fra Johannesburg til Kapama, ved Hoedspruit.** Det går også lokale fly til Eastgate flyplass på Kapama, pris fra kr 1000 én vei.

► OVERNATTING

Camp Jabulani er en av fem resorter inne i det private Kapama-reservatet. Pris kr 4500 kroner per døgn, alt inkludert fra mat til drikkevarer og aktiviteter som safari og elefantriding. Rabatt ved bestilling av flere netter. Den billigste resorten er **River Lodge**, pris fra kr 1250 per natt i dobbeltrom alt inkludert unntatt alkoholholdige drikker. www.campjabulani.com

► BESTILLE

Safari Opplevelsesreiser er eneste byrå i Norge som viderefremidler Kapamas lodger. De gir gode pakkepriser og lager et helt opplegg rundt reisen, www.safari.as. Men det går også an å bestille direkte fra Kapamas websider www.kapama.co.za.

► ELEFANTSAFARI

Elefantene bor på det private Kapama-reservatet. Man må i prinsippet være gjest ved et av reservatets fem resorter for å kunne ri. **Camp Jabulani** tilbyr den beste elefantopplevelsen, med mer kontakt, bedre tid og en nærere opplevelse. Det er innimellom også mulig å ri selv om man ikke bor på reservatet, ta kontakt via www.kapama.co.za/elephant-back-safari/

www.campjabulani.com
www.kapama.co.za

A

Og det er hans mål: Å utfordre folks oppfatning av elefanter, vise dem hvor verdifulle elefantene er.

- Min drøm er at det en dag er slutt på snikjakt og skyting av elefanter. Men en dag er det kanskje ikke flere elefanter igjen. Så vi passer på disse elefantene, holder dem trygge og gir dem vår kjærlighet, fordi jeg vil se disse dyrene også i fremtiden. Dette prosjektet hjelper på den måten at det lærer opp folk, utdanner dem, viser dem at vi kan gjøre noe annet med disse dyrene enn å skyte dem, påpeker Tigere.

- Vi kan bruke dem som blomster! Du sitter i hagen og ser på fine blomster – vi kan gjøre det med dyrene også. Se at de spiser, ta bilde, nyt øyeblikket, mener han.

EN GJØRMETE BELØNNING. Etter dagens jobbøkt, er det tid for dagens høydepunkt, ihvertfall for elefantene: gjørmebad!

Rakrygget og energiske strener elefantene på en lang-lang rekke vekk fra stallen, over en kolle og ned til et lite vann. Dette er gjengens favorittsted. Store og små klumper vasser ut i vannet, velter seg i lykke, lekeslås med rivalen og bryter snabelbak med naboen. Ingen som ikke kjenner elefanten, ville glettet at dette var en litt uvanlig familie på tur.

Med en litt uvanlig venn i buskene.

- Jeg tilbringer mye tid med elefantene, når de er ute i bushen og spiser, når de bader, for å bli bedre kjent med dem. Og nå føler jeg at dette er min skjebne, det er det jeg skal gjøre. Når jeg er omgitt av elefanter hele dagen, er jeg fredfull og avslappet. Det er så få mennesker i verden som får gjøre dette, så jeg føler meg veldig, veldig heldig, sier Tigere.

- Det er et godt liv. ■